

صص: ۱۷۶-۱۵۵

پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد در دانشجویان براساس تجارب معنوی
و میزان هیجان‌خواهی

**Predict tendency toward drug abuse among university
students on the base of spiritual experiences and
sensation seeking**

عبداله جمالی

کارشناس ارشد مشاوره خانواده دانشگاه تهران (نویسنده مسئول)

دکتر کیانوش زهراکار

استادیار دانشگاه خوارزمی

دکتر یاسر مدنی

استادیار دانشگاه تهران

دکتر مسعود غلامعلی لواسانی

دانشیار دانشگاه تهران

Abdollah Jamaly, M.A.

Tehran University: a.jamali@ut.ac.ir

Kianoosh Zahra-Kar, Ph.D.

Assistant of Professor of Kharazmi University

Yaser Madani, Ph.D.

Assistant of Professor of Tehran University

Masood Golam Ali Lavasani, Ph.D.

Associate of Professor of Tehran University

Abstract

This study aimed to Predict tendency toward drug abuse among university students on the base of spiritual experiences and sensation seeking. Thus, among all students University of Tehran, 398 students (238 females and 160 males) were selected using accidental sampling method, and were evaluated through research tools including tendency towards drugs scale (Dehkordyan, 1380), daily spiritual experience scale (Underwood & Teresi, 2002), and sensation seeking scale (Zuckerman, 1968). Data analysis using Pearson correlation and stepwise regression showed that spiritual experiences are significantly and positively ($p < 0/05$) related to the drug addiction; the components of sensation seeking (disinhibition and Experience Seeking) have negative relationship with addiction. Also, stepwise regression showed that responsibility explains %11, and the presence of God and Adventure as a whole %16 of the variance of addiction. This study showed that high spiritual experiences can affect students' tendency towards drugs.

Keywords: Drug addiction, spirituality, sensation seeking

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد در دانشجویان براساس تجارب معنوی و میزان هیجان‌خواهی در دانشجویان، صورت پذیرفت. روش: بدین منظور از بین کلیه دانشجویان دانشجویان دانشگاه تهران ۳۹۸ نفر (۲۳۸ دختر و ۱۶۰ پسر) با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند و با استفاده از ابزارهای پژوهش شامل گرایش به مواد (دهکردیان، ۱۳۸۰)، تجارب معنوی روزانه (اندروود و ترسی، ۲۰۰۲)، و مقیاس هیجان خواهی (زاکرمن، ۱۹۶۸)، مورد ارزیابی قرار گرفتند. یافته‌ها: تحلیل داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام نشان داد که تجارب معنوی به طور معنی داری ($p < 0/05$) با اعتیاد رابطه منفی دارد؛ مولفه‌های هیجان خواهی نیز (بازداری زدایی و تجربه جویی) رابطه منفی با اعتیاد داشتند. همچنین رگرسیون گام به گام، نشان می‌دهد، احساس مسئولیت با مقدار ۰/۱۱؛ و حضور خداوند و ماجراجویی در کل ۰/۱۶ درصد از واریانس اعتیاد را تبیین کردند. نتیجه گیری: نتایج این پژوهش داد که بالا بودن تجارب معنوی می‌تواند در کاهش گرایش به مواد دانشجویان موثر باشد.

کلید واژه‌ها: اعتیاد، معنویت، هیجان خواهی

مقدمه

بسیاری از دانشجویان برای اولین بار در دانشگاه‌ها با فشارهای روانی نو و متفاوتی روبرو می‌شوند. برای مثال فشارهای فردی، میان فردی، تحصیلی و مواردی نظیر ترک کردن خانه، رویارویی با استقلال، برقراری ارتباط با دوستان جدید و فشارهای ناشی از همسالان که می‌تواند دانشجو را در معرض خطر مصرف مواد قرار دهد (لاریمر، کیلمر و لی، ۲۰۰۵). علاوه بر این عوامل محیطی، فردی، شخصیتی و خانوادگی نظیر، همسالان مصرف کننده مواد، مصرف مواد توسط والدین و مشکلات سلامت روان می‌توانند در نقش عوامل خطر قرار گیرند (کانینگ، میلوارد، راج و وارم، ۲۰۰۴). محیط‌های آموزشی نظیر دانشگاه مقام بسیار پر اهمیتی از نظر افزایش آگاهی و به چالش کشیدن نگرش‌های آنها درباره مواد و پیشگیری از سوء مصرف مواد و آسیب‌های وابسته است (دان و سامرست، ۲۰۰۴). این در حالی است که، آمارها نشانگر افزایش چشمگیری میزان مصرف مواد در بین جوامع مختلف به ویژه در میان نوجوانان و جوانان در دهه‌های اخیر است (ملچیور، چاستنگ و گلدبرگ، ۲۰۰۷). آمارها بیانگر آن است که نرخ شیوع مصرف مواد مخدر در جمعیت سنی ۱۵ تا ۶۴ ساله کشور ایران معادل ۲/۶۵ درصد بوده به طوری که تعداد تقریبی معتادان یک میلیون و ۳۲۵ هزار نفر برآورد شده است (دفتر تحقیقات و آموزش ستاد، ۱۳۹۰). علاوه بر آن سوء مصرف مواد اختلالات روان‌شناختی مانند، افسردگی، اضطراب و حالات روان‌تنی را به همراه دارد (کوهن و همکاران، ۲۰۱۱؛ الگری و همکاران، ۲۰۱۱). با توجه به مطالب فوق، بدیهی است که دانشگاه‌ها چه از نظر رفتار مصرف مواد و شیوع مصرف مواد مختلف در دانشجویان و چه از این نظر که میزان قابل توجهی از موارد مصرف مواد در دوران پس از ورود به دانشگاه آغاز می

¹ Larimer, Kilmer & Lee

² Canning, Millward, Raj & Warm

³ Dunne & Somerset

⁴ Melchior, Chastang, & Guldberg

⁵ Cohn

⁶ Alegria

شود، باید آنها را در حکم یک "گروه در معرض خطر" قلمداد کرد و برای اقدامات پیشگیرانه برنامه ریزی‌های بلند مدتی را صورت داد. بنابراین شناسایی جوانان در معرض خطر سوء مصرف مواد و عوامل موثر در این زمینه می‌تواند در امر پیشگیری موثر باشد. در این راستا یکی از عواملی که به نظر میرسد در پیشگیری از مصرف مواد موثر باشد، معنویت^۱ است. به واقع امروزه در تحقیقات حیطه‌ی روانشناسی سلامت و مثبت‌گرا، معنویت به عنوان یک عامل برجسته انسانی در نظر گرفته می‌شود که با ارتقای کارکردهای روانشناختی افراد، ارتباط تنگاتنگی دارد. اهمیت معنویت و رشد معنوی انسان در چند دهه‌ی گذشته به صورتی روز افزون توجه روانشناسان و متخصصان بهداشت روان را به خود جلب کرده است (کزدی، مارتوس، بالند و هرواد،^۲ ۲۰۱۰). در مفهوم بندی‌های جدید از سلامت روان، اهمیت معنویت و رشد معنوی انسان تا آنجا گسترش پیدا کرده است که از دیدگاه سازمان بهداشت جهانی^۳ (۱۹۹۸) همواره این بُعد به عنوان یکی از ابعاد اصلی سلامت روان در کنار جنبه‌های زیستی، روانی و اجتماعی در نظر گرفته می‌شود، که می‌تواند به بهبود سلامت، کیفیت زندگی و افزایش عزت نفس منجر شود (توریانو و همکاران،^۴ ۲۰۱۲).

برخی پژوهش‌ها نیز تاثیرات مثبت پایبندی به معنویت و مذهب را بر سلامت روان تایید کرده اند (توریانو و همکاران،^۵ ۲۰۱۲؛ ویلیامز،^۶ ۲۰۱۰؛ کزدی و همکاران،^۷ ۲۰۱۰؛ مک گرگور،^۸ ۲۰۰۸). با در نظر گرفتن اثرات مثبتی که سازه‌های مذهب و معنویت می‌توانند روی سلامت روانشناختی افراد و کارکردهای اجتماعی مثبت آنها داشته باشند، لزوم پرداختن به چنین متغیرهایی با دیدگاه روانشناختی، بیش از گذشته خود را نشان می‌دهد. با وجود این، بسیاری از مطالعات مروری با فقدان شفافیت در تعریف مفاهیمی

¹ spirituality

² Kezdy, Martos, Boland & Horváth

³ World Health Organization (WHO)

⁴ Turiano

⁵ Williams

⁶ MacGregor

از قبیل معنویت و مذهب روبرو بوده‌اند. اندروود^۱ (۱۹۹۹) چنین بیان می‌کند که اظهار معنویت از شخصی به شخص دیگر به دلیل تفاوت شرایط جسمانی، هیجانی، کارکردی و بین فردی فرق می‌کند. بنابراین زمانی که قصد بررسی معنویت را داریم باید دو اصل اساسی را در نظر بگیریم: (۱) معنویت یک مفهوم چند بُعدی است و هیچ مقیاس واحدی نمی‌تواند به طور کافی این مقیاس را اندازه‌گیری کند (هیل،^۲ ۲۰۰۰). (۲) عده زیادی معنویت خود را با شکل‌های خاصی از زبان متداول مذهبی بیان می‌کنند و درحقیقت احتیاج ندارند تا معنویت و مذهب را به عنوان دو کیفیت جدا از هم در نظر بگیرند. الیسون و فان^۳ (۲۰۰۸) معنویت را کیفیتی منحصر به نوع بشر می‌داند و معتقدند که معنویت، توانمندی است که انسان را فراتر از خودش می‌برد تا بتواند معنای اعمال، پیچیدگی انگیزه‌ها و تماسی که با جهان پیرامون خود دارد را در نظر بگیرد. پژوهش‌ها در بررسی ارتباط معنویت با گرایش به مواد، نشان داده‌اند که داشتن نگرش‌ها و باورهای مذهبی و اعمال معنوی با کاهش استرس‌های روانشناختی و پیشگیری از رفتارهای پرخطری همچون سیگارکشیدن، مصرف الکل و مواد همراه است. همچنین مطالعات نشان داده‌اند که دینداری و معنویت از تأثیر فشارهای زندگی بر گرایش به مصرف مواد می‌کاهد و در طول زمان نیز میزان افزایش مصرف مواد را مهار می‌کند. برخی مطالعات نیز از دین و معنویت به عنوان سپری در مقابله با مواد یاد می‌کنند، توریانو و همکاران، (۲۰۱۲)؛ چونگ و ینگ^۴ (۲۰۱۱)؛ ویلز، یگیر و سندی^۵ (۲۰۰۳)؛ مریل، فلسوم و کریستوفرسون^۶ (۲۰۰۵)؛ لیگ، بوون و مارلات^۷ (۲۰۰۵)؛ براون، پارکس، زیمرمان و

¹ Underwood

² Hill

³ Ellison & Fan

⁴ Cheung & Yeung

⁵ Wills, Yaeger & Sandy

⁶ Merrill, Folsom & Christopher son

⁷ Leigh, Bowen & Marlatt

فیلیپس^۱ (۲۰۰۱)، و میلر، دیویس و گرین والد^۲ (۲۰۰۰) بین نمرات معنویت و دینداری با مصرف و سوء مصرف مواد در نوجوانان و جوانان رابطه منفی پیدا کردند. در ایران نیز شمس اسفندآباد و نژادنادری (۱۳۸۸)، زرگر، نجاریان و نعمانی (۱۳۸۷) و اصغری، کردمیرزا و احمدی (۱۳۹۲) نشان دادند که افراد معتاد در مقایسه با افراد غیرمعتاد، نگرش مذهبی پایین‌تری دارند. همچنین پژوهش خدایاری فرد، شهابی و اکبری زردخانه (۱۳۸۸) نشان می‌دهد که بین سطح دینداری فرد و گرایش به مواد رابطه منفی وجود دارد. در واقع دینداری می‌تواند از گرایش فرد به مصرف مواد پیشگیری کند.

از دیگر متغیرهای مهم در سبب شناسی گرایش به مواد، هیجان‌خواهی^۳ است. هیجان‌خواهی به عنوان گرایش به جستجوی تجارب جدید تعریف شده و از مهم‌ترین زمینه‌های آسیب‌پذیری برای اختلالات اعتیاد شناخته شده است (ارچ، تورتون، پرادان و بولمر؛^۴ ۲۰۱۰). زاگرن^۵ (۱۹۹۴) هیجان‌خواهی را به این صورت تعریف می‌کند: "میل به هیجان‌ها و تجربیات متنوع، تازه، پیچیده و شدید و تمایل به مخاطره‌جویی بدنی، اجتماعی، قانونی و مالی به خاطر چنین تجربه‌ای" (به نقل از زاگرن و کلمن؛^۶ ۲۰۰۰). وی با استفاده از روش تحلیل عاملی چهار عنصر هیجان‌خواهی را مشخص کرد که عبارتند از: هیجان‌زدگی و ماجراجویی، تجربه‌جویی، بازداری‌زدایی و حساسیت نسبت به یکنواختی (شولتز و شولتز؛^۷ ۲۰۰۵؛ ترجمه سید محمدی، ۱۳۸۶).

فرد هیجان‌خواه همواره به دنبال تجربه‌های جدید است. مواد مخدر هم می‌تواند وسیله‌ای برای بالابردن سریع انگیزتگی باشد، در را به روی تجربه‌های جدید می‌گشاید، از رفتارهای مخاطره‌آمیز بازدارد و وسیله‌ای می‌کنند و برای گریختن از یکنواختی و بی‌حوصلگی هستند. زاگرن و همکاران (۱۹۷۲) برای اثبات این ادعاها از دانشجویان

¹ Brown, Parks, Zimmerman & Phillips

² Miller, Davies & Greenwald

³ sensation seeking

⁴ Ersche, Turton, Pradhan, & Bullmore

⁵ Zuckerman

⁶ Kuhlman

⁷ Schultz & Schultz

خواستند مقیاس هیجان خواهی زاکرمن و پرسش نامه‌ای درباره انواع مصرف مواد مخدر و الکل را پر کنند. چندین مقیاس با مصرف الکل و مواد مخدر به ویژه در مردان همبستگی داشتند (به نقل از ریو، ۲۰۰۱؛ ترجمه سیدمحمدی، ۱۳۸۲). در ادامه زاکرمن (۱۹۷۹) دریافت که ۷۴ درصد از دانشجویانی که هیجان خواهی بالایی داشتند یک یا بیش از یک نوع مواد مخدر مصرف می کردند. این میزان در دانشجویان با هیجان خواهی پایین، ۳۲ درصد بود. البته زاکرمن بیان میکند که بالا یا پایین بودن هیجان خواهی ذاتاً ناهنجار نیست و باید گفت بسیاری از افراد دارای هیجان خواهی بالا، هیچ گاه دچار یک اختلال بالینی نمی شوند. یانویتزکی^۲ (۲۰۰۵) نیز به بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم هیجان خواهی (به عنوان یک ویژگی شخصیتی) در مصرف مواد توسط نوجوانان پرداخت. در این تحقیق مطرح شده است که برخی اوقات یا حتی اغلب اوقات، تأثیر هیجان خواهی در مصرف مواد، از طریق ارتباط با همسالان منحرف و یا مصرف کننده مواد میانجی می شود. تارتر و همکاران^۳ (۲۰۰۳) در یک مطالعه طولی بر روی دو گروه از نوجوانان پسر با ریسک بالا و پایین سوء مصرف مواد، دریافتند که بازداری زدایی رفتاری، سوء مصرف مواد را در نوجوانی پیش بینی می کند. در کل مطالعات خارجی دیگر نیز نشان دادند که هیجان خواهی به عنوان عامل شخصیتی و زیست شناختی با رفتارهای پرخطر و سوء مصرف مواد رابطه دارد (تونی تی^۴ و همکاران، ۲۰۱۰؛ هیتل و اسویکرت^۵؛ ۲۰۰۹؛ رید، آمارو، ماتسوموتو و کایسن^۶؛ ۲۰۰۹؛ استانس فیلد و کریستن^۷؛ ۲۰۰۷؛ کالیچمن، هکمان و کلی^۸؛ ۲۰۰۶؛ کندرا، کریشنا و راماکریشنا^۹؛ ۲۰۰۳).

¹ Reeve

² Yanovizky

³ Tarter & et al

⁴ Tonetti

⁵ Hittnel & Swickert----

⁶ Reed, Amaro, Matsumoto, & Kaysen

⁷ Stansfield & Kirstein

⁸ Kalichman, Heckman & Kelly

⁹ Chandra, Krishna & Ramakrishna

در ایران تحقیقات (رستمی، ۲۰۰۴؛ مهرابی، کج باف و مجاهد، ۱۳۸۹؛ کیامرثی و ابوالقاسمی، ۱۳۹۰؛ نیز نشان داده است که هیجان خواهی به عنوان عامل مستعد کننده سوء مصرف مواد است. همچنین طارمیان و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی مهم ترین دلایل مصرف مواد از سوی دانشجویان را: «تجربه کردن»، در ۳۸/۵ درصد، «لذت بخش بودن مواد» و «داشتن اوقات خوش با دوستان»، ۲۸/۸ درصد، «دستیابی به آرامش»، ۲۵ درصد و در نهایت داشتن احساس خوب و بی خیال شدن و کم کردن استرس، در ۲۳/۱ درصد، ذکر کردند که نشان از اهمیت نقش مولفه‌های تجربه‌جویی و نوجویی، در گرایش به مواد دارد. بنابراین با توجه به شیوع بالای گرایش به مواد مخدر در قشر جوان و بخصوص دانشجویان و همچنین اهمیت نقش پیشگیری در مهار این عارضه، و نقش عواملی چون معنویت و هیجان خواهی در گرایش به مصرف مواد، هدف این پژوهش بررسی میزان قدرت پیش بینی کنندگی تجارب معنوی و هیجان خواهی در مورد گرایش به مواد مخدر بوده است.

روش

روش پژوهش، جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: روش مطالعه حاضر علی-مقایسه‌ای (پس رویدادی) بود، زیرا متغیرهای پژوهش از پیش اتفاق افتادند و محقق نمی‌توانست در آنها تغییر یا دستکاری ایجاد کند. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانشجویان دانشگاه تهران که در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۹۴ شاغل به تحصیل بودند را شامل می‌شد. از این بین، بصورت نمونه‌گیری در دسترس ۳۹۸ نفر (۲۳۸ دختر و ۱۶۰ پسر) به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. داده‌های جمعیت شناختی پژوهش نشان می‌دهد که از مجموع ۳۹۸ نمونه شرکت کننده، ۲۳۸ دختر (۵۹/۸ درصد) و ۱۶۰ پسر (۴۰/۲ درصد) هستند. همچنین از این مجموع ۱۴۸ نفر (۸۲ دختر و ۶۶ پسر) ساکن خوابگاه (غیربومی) و ۲۵۰ نفر (۱۵۶ دختر و ۹۴ پسر) ساکن غیرخوابگاه (بومی) بودند. ۲۱۰ نفر (۵۲/۸ درصد) در مقطع کارشناسی و ۱۸۸ نفر (۴۷/۲ درصد) در مقطع کارشناسی ارشد مشغول به تحصیل

بودند. ۳۳۸ نفر (۸۴/۹ درصد) مجرد و ۶۰ نفر (۱۵/۱ درصد) متاهل بودند. در نهایت اینکه بیشترین دامنه سنی شرکت کنندگان بین دامنه سنی ۲۳-۲۷ با ۵۰/۳ درصد بود. همچنین داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام مورد تحلیل قرار گرفتند.

ابزار سنجش

در پژوهش حاضر از سه پرسشنامه، جهت گردآوری داده‌های پژوهش استفاده شد که در زیر به معرفی مختصر هر یک پرداخته‌ایم.

پرسشنامه تشخیص افراد در معرض اعتیاد: این پرسشنامه به منظور شناسایی و تشخیص افراد در معرض اعتیاد توسط دهکردیان (۱۳۸۰) ساخته شده که شامل ۶۰ عبارت می‌باشد و بر روی دانشجویان اجرا و هنجاریابی شده است. این آزمون در حدود ۱۰ دقیقه قابل اجرا است. شرکت‌کننده بعد از مطالعه هر عبارت از میان دو نوع پاسخ «بلی» و «خیر» یکی را انتخاب می‌کند. آزمون بصورت صفر و یک نمره‌گذاری می‌شود و از مجموع نمره‌ها یک نمره حاصل خواهد شد که با نمره معیار مقایسه می‌شود و چنانچه نتیجه مساوی یا بیشتر از نمره معیار باشد، نمره برش غربال‌کننده «بلی» خواهد بود که در آن صورت فرد در معرض اعتیاد قرار دارد و اگر نتیجه پایین‌تر از نمره معیار باشد نمره برش «خیر» خواهد بود. لازم به ذکر است که نقطه برش برای غربال کردن نمره ۲۶ می‌باشد. پایایی آزمون از طریق روش کودریچاردسون و آلفای کرونباخ ۰/۸۸ بدست آمده است. اعتبار صوری پرسشنامه با نظر متخصصان تایید گردیده است. اعتبار سازه نیز از طریق همسانی درونی بدست آمده و تایید شده است. این آزمون جهت امور غربالگری و در زمینه‌های درمانی و آموزشی و پژوهشی مفید ذکر شده است (دهکردیان، ۱۳۸۰). دو نمونه از پرسش‌های این مقیاس عبارتند از: «در منطقه ما مصرف مواد امری طبیعی است» و «تاکنون گرفتاری قانونی داشته‌ام».

مقیاس تجارب معنوی روزانه (DSEC): این مقیاس توسط اندروود و ترسی (۲۰۰۲) ساخته شده و قصد دارد، ادراک فرد از یک نیروی برتر (الله، خدا) در زندگی روزمره و ادراک او از تعاملش با این مافوق جهان مادی را مورد سنجش قرار دهد. گزینه‌های مقیاس تلاش دارند تا به جای عقاید و رفتارهای خاص، تجارب را بسنجند. این مقیاس در حال حاضر یکی از معتبرترین مقیاس‌های سنجش تجارب معنوی افراد می‌باشد که در سطح دنیا مقبولیت فراوانی یافته است و کشورهای فراوانی از آن استفاده نموده‌اند و نشان داده که در فرهنگ‌های مختلف از ثبات درونی، پایایی و روایی مناسبی برخوردار است (فونگ، تسوی، آن ینک و لو، ۲۰۰۹). مقیاس تجارب معنوی دارای ۱۶ ماده می‌باشد که در آن نمرات بالاتر بیانگر تجارب معنوی بیشتر می‌باشند. نمره گذاری در این مقیاس به روش لیکرت می‌باشد. در ماده‌های ۱ تا ۱۵ اغلب اوقات روز، نمره ۶ و تقریباً هرگز نمره ۱ می‌گیرد؛ اما ماده ۱۶ به عنوان یک سؤال کلی دارای چهار گزینه پاسخ دهی است و در آن اصلاً، نمره ۱/۵ و نزدیک تا سر حد امکان نمره ۶ می‌گیرد. تقوی و امیری (۱۳۸۹) در مطالعه خود که به بررسی روایی و پایایی این مقیاس در ایران پرداختند، ضرایب پایایی ۰/۹۶ برای بازآزمایی، ۰/۸۸ برای تنصیفی اسپیرمن- براون و ۰/۹۱ را برای آلفای کرونباخ به دست آوردند. تحلیل عاملی اکتشافی این مقیاس به روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس، سه عامل استخراج نموده است که به ترتیب عامل‌های احساس حضور خداوند، ارتباط با خداوند و احساس مسئولیت در قبال دیگران نام گرفته‌اند که در مجموع بیش از ۶۱ درصد واریانس کل مقیاس را تبیین نموده‌اند. همچنین نتیجه پژوهش تقوی و امیری (۱۳۸۹) نشان داد که تمام ماده‌های مقیاس با نمره کل مقیاس دارای همبستگی بین ۰/۴ تا ۰/۸ می‌باشند. دو نمونه از عبارات این مقیاس عبارتند از: «من حضور خداوند را احساس میکنم» و «آرزو دارم به خدا نزدیکتر باشم یا با او یکی شوم».

¹ Daily Spiritual Experience Scale

² Fong, Tsui, Au-Yeunq, & Law

مقیاس هیجان خواهی زاکرمن: این مقیاس که توسط زاکرمن (۱۹۶۸) تهیه شده است، شامل ۴۰ ماده دو عبارتی است که آزمودنی ملزم است یکی از دو جزء هر ماده را حتماً انتخاب کند. این مقیاس از ۴ عامل فرعی، ماجراجویی، تجربه جویی، بازداری زدایی و حساسیت نسبت به یکنواختی تشکیل شده است که هر ماده شامل ۱۰ سوال است. پس از محاسبه نمرات آزمودنی به کمک کلید آزمون، نمره فرد در یکی از طبقات قرار می‌گیرد. مقیاس حاضر را با تغییرات بسته به فرهنگ، می‌توان به عنوان یک مقیاس ساده، معتبر و رواج، به منظور سنجش میزان هیجان خواهی بکار برد (محو‌ی شیرازی، ۱۳۸۱). فیچ و تریس (۲۰۰۵) برای پرسشنامه و مقیاس‌های آن آلفای کرونباخ ۰/۷۲ تا ۰/۸۱ را گزارش کردند. در ایران نیز مقیاس هیجان خواهی زاکرمن قابلیت اعتبار درونی مناسبی را در محدوده ۰/۸۳ تا ۰/۸۶ نشان می‌دهد (خلدپناهی، ۱۳۷۴). رضا زاده یزدی (۱۳۷۰) نیز ضریب اعتبار ترجمه فارسی نسخه اصلاح شده شکل پنجم مقیاس را که بین دانشجویان اجرا کرده بود، برای مردان ۰/۵۲ و برای زنان ۰/۵۵ برآورد کرد. همچنین محوی شیرازی (۱۳۸۱) اعتبار کل تست را ۰/۷۸ محاسبه کرده است. دو نمونه از عبارات دو گانه این پرسشنامه عبارتند از: «شغلی را دوست دارم که محل آن ثابت باشد / شغلی را دوست دارم که مستلزم سفر باشد» و «دوست ندارم خلبانی یاد بگیرم / دوست دارم خلبانی یاد بگیرم».

یافته‌ها

داده‌های جمعیت شناختی پژوهش نشان می‌دهد که از مجموع ۳۹۸ نمونه شرکت کننده، ۲۳۸ دختر (۵۹/۸ درصد) و ۱۶۰ پسر (۴۰/۲ درصد) هستند. همچنین از این مجموع ۱۴۸ نفر (۸۲ دختر و ۶۶ پسر) ساکن خوابگاه (غیربومی) و ۲۵۰ نفر (۱۵۶ دختر و ۹۴ پسر) ساکن غیرخوابگاه (بومی) بودند. ۲۱۰ نفر (۵۲/۸ درصد) در مقطع کارشناسی و

۱۸۸ نفر (۴۷/۲ درصد) در مقطع کارشناسی ارشد مشغول به تحصیل بودند. ۳۳۸ نفر (۸۴/۹ درصد) مجرد و ۶۰ نفر (۱۵/۱ درصد) متاهل بودند. در نهایت اینکه بیشترین دامنه سنی شرکت کنندگان بین دامنه سنی ۲۳-۲۷ با ۵۰/۳ درصد بود.

جدول ۱- ماتریس همبستگی تجارب معنوی و هیجان خواهی با اعتیاد در کل دانشجویان

عوامل	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
اعتیاد	۱							
حضور خداوند	۰/۳۰**	۱						
ارتباط با خداوند	۰/۳۰**	۰/۷۸**	۱					
احساس مسئولیت در برابر دیگران	۰/۳۴**	۰/۳۱**	۰/۲**	۱				
بازداری زدایی	۰/۱۳**	۰/۲۰**	۰/۲**	۰/۰۷	۱			
تجربه جویی	۰/۱۴**	۰/۲۳**	۰/۲**	۰/۱**	۰/۰۹	۱		
ماجرای جویی	۰/۰۹	۰/۰۶	۰/۰۱	۰/۰۳	۰/۰۰	۰/۱۳**	۱	
حساسیت نسبت به یکنواختی	۰/۰۳	۰/۰۱	۰/۰۳	۰/۰۷	۰/۰۰	۰/۲۲**	۰/۰۳	۱

P<0.01* p<0.05**

در مطالعه‌ی کنونی به منظور بررسی رابطه‌ی همبستگی بین تجارب معنوی و هیجان خواهی با اعتیاد در ابتدا پس از وارد کردن داده‌ها و بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها و

همچنین بررسی خطی بودن نمودارهای متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون برای پاسخ به فرضیه‌های پژوهش استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۱ ماتریس همبستگی بین تجارب معنوی (حضور خداوند، ارتباط با خداوند و احساس مسئولیت در برابر دیگران) و هیجان خواهی (بازداری زدایی، تجربه جویی، ماجراجویی و حساسیت نسبت به یکنواختی) و اعتیاد گزارش شده است. به طوری که در این ماتریس نتایج نشان می‌دهد که به طور کلی همه خرده مقیاس‌های تجارب معنوی به طور معنی داری ($p < 0.05$) با اعتیاد رابطه‌ی منفی دارد؛ و به نظر می‌رسد، تجارب معنوی با اعتیاد همبستگی منفی دارد و همچنین در خصوص همبستگی هیجان خواهی با اعتیاد در جدول ۱ نشان داده شده است که برخی از مولفه‌های هیجان خواهی (ماجراجویی و حساسیت به یکنواختی) هیچ گونه همبستگی با اعتیاد نداشته و در برخی از مولفه‌ها (بازداری زدایی و تجربه جویی) رابطه منفی با اعتیاد داشته به طوری که به نظر می‌رسد که هر چه بازداری زدایی و تجربه جویی افزایش یابد اعتیاد کاهش پیدا می‌کند.

همچنین این مطالعه به دنبال پاسخ به این سوال بود که کدام یک از مولفه‌های تجارب معنوی و هیجان خواهی نقش موثرتری در گرایش به اعتیاد دارند، از رگرسیون گام به گام استفاده شد. در این مطالعه در ابتدا پس از بررسی خطی بودن و حذف داده‌های پرت، مولفه تجارب معنوی (حضور خداوند، ارتباط با خداوند و احساس مسئولیت در برابر دیگران) و هیجان خواهی (بازداری زدایی، تجربه جویی، ماجراجویی، و حساسیت نسبت به یکنواختی) که وارد مدل شدند که در گام اول احساس مسئولیت با مقدار ۰/۱۱ درصد اعتیاد را تبیین کرد، در گام دوم و سوم به ترتیب حضور خداوند و ماجراجویی وارد شدند که در کل ۰/۱۶ درصد از واریانس اعتیاد را تبیین کردند؛ که نتایج تحیل به دست آمده از تحلیل مذکور در جدول ۲ گزارش شده است. همچنین معنی داری ضرایب به دست آمده از مدل نیز در جدول ۳ گزارش شده است.

جدول ۲- خلاصه تحلیل رگرسیون گام به گام اعتیاد بر حسب متغیرهای وارد شده به مدل

ردیف	مدل	R	R2	R2 تعدیل شده	SE	$\Delta R2$	ΔF
۱	احساس مسئولیت	۰/۳۳	/۱۱	۰/۱۱	۷/۲۹	۰/۱۱۲	۴۹/۹۰
۲	حضور خداوند	۰/۳۹	/۱۵	۰/۱۵	۷/۲۱	۰/۰۴	۱۹/۶۹
۳	ماجرای جویی	۰/۴۰	/۱۷	۰/۱۶	۷/۰۹	۰/۰۰۹	۴/۱۶

جدول ۳- خلاصه ی ضرایب رگرسیونی گام به گام اعتیاد بر حسب متغیر های باقی مانده در مدل

ردیف	متغیر ها	ضرایب استاندارد نشده	ضریب استاندارد شده	سطح معناداری
		b	β	T
۱	ثابت	۲۸,۹۰		۱۹/۴۱
	احساس مسئولیت	-۱/۲۰	-۰/۳۳	-۷/۰۶
۲	ثابت	۳۳/۵۸		۱۸/۶۹
	احساس مسئولیت	-۰/۹۷	-۰/۲۷	-۵/۵۳
	حضور خداوند	-۰/۱۸	-۰/۲۲	-۴/۴۴
۳	ثابت	۳۰/۴۷		۱۲/۹۶
	احساس مسئولیت	-۰/۹۵	-۰/۲۶	-۵/۴۴
	حضور خداوند	-۰/۱۸	-۰/۲۲	-۴/۵۹
	ماجرای جویی	۰/۶۱	۰/۳۰	۲/۰۴

بحث و نتیجه گیری

امروزه اعتیاد یک بیماری زیستی- روانی- اجتماعی قلمداد می شود و عوامل متعددی در گرایش به سوء مصرف مواد مخدر مؤثر است. این عوامل در تعامل با یکدیگر منجر به سوء مصرف و سپس وابستگی به مواد می شوند؛ زیرا به صورت در هم تنیده ای در پیدایش اعتیاد مؤثرند. پژوهش های اخیر، بر عوامل خطر ساز و سبب شناسی چندگانه اعتیاد متمرکز شده است و گرچه بر عوامل اجتماعی در گرایش به مواد مخدر تأکید بسیار می شود اما سوء مصرف این مواد می تواند با فرایندهای زیستی و روانشناختی نیز ارتباط جدی داشته باشد (سرگلزی، بلالی و آزاد، ۲۰۰۳). مدل زیستی- روانی - اجتماعی^۱ سلامت و بیماری که توسط اینگل (۱۹۷۷-۱۹۸۰) بسط یافت، عوامل بیولوژیک (ژنتیک، ویروسی ها، باکتری ها و ...)، عوامل روانی سلامت و بیماری که در قالب جنبه شناختی مطرح می شوند (اعتقادات و باورها، انتظارات از سلامتی، هیجانات، رفتار و ...) و عوامل اجتماعی که بصورت نرم های اجتماعی رفتار توصیف می شوند (انتظارات گروه اجتماعی، فشار والدین، جایگاه اجتماعی و ...) را یکپارچه می کند، لذا این دیدگاه از روان شناسی سلامت، بیماری و سلامت را نه تنها ایجاد شده توسط یک عامل نمی داند بلکه آن را محصول سیستم پیچیده ای از عوامل چندگانه می داند (اگدین، ۲۰۰۴). از عوامل مؤثر بر گرایش به مواد میتوان به میزان تجارب معنوی یا به عبارتی معنویت و همچنین هیجان خواهی اشاره کرد که در این پژوهش به نقش این متغیرهای در گرایش به مصرف مواد در دانشجویان پرداختیم.

نتایج نشان داد که تجارب معنوی و زیر مقیاس های آن (حضور خداوند، ارتباط با خداوند و احساس مسئولیت در برابر دیگران) با اعتیاد همبستگی منفی دارد. این یافته با مطالعات توریانو و همکاران (۲۰۱۲)، چونگ و ینگ (۲۰۱۱)، مریل و همکاران (۲۰۰۵)، ویلز و همکاران (۲۰۰۳)، براون و همکاران (۲۰۰۱)، میلر و همکاران (۲۰۰۰)، اصغری

¹ Biopsychosocial model

کردمیرزا و احمدی (۱۳۹۲) خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۸)، شمس اسفندآباد و نژادنادری (۱۳۸۸) و زرگر و همکاران (۱۳۸۷) که بر اهمیت و نقش دینداری و معنویت در پیشگیری از مواد تاکید کرده بودند، مطابقت دارد.

در تبیین این نتیجه میتوان بیان داشت که، دین و معنویت از طریق برقراری یک نظم اخلاقی، تدارک فرصت‌های برای بدست آوردن شایستگی‌ها یاد گرفته شده و قوانین اجتماعی، سوء مصرف مواد و بهبود از آن را تحت تاثیر قرار میدهد. در واقع دین به عنوان یک سیستم وسیع که متشکل از برنامه‌های زیادی است، شامل عناصری از خودکنترلی نیز هست، چرا که راهنمایی‌ها و قواعد خاص اخلاقی به منظور کنترل نفس و امتناع از برخی رفتارها را در اختیار فرد قرار میدهد (اسمیت، ۲۰۰۳).

دیگر یافته این پژوهش نشان از آن بود که برخی از مولفه‌های هیجان خواهی (ماجراجویی و حساسیت به یکنواختی) هیچ گونه همبستگی با اعتیاد نداشته و برخی دیگر از مولفه‌ها هیجان خواهی (بازداری زدایی و تجربه زدایی) رابطه منفی با اعتیاد دارند به طوری که به نظر می‌رسد که هر چه بازداری زدایی و تجربه جویی افزایش یابد اعتیاد کاهش پیدا می‌کند. این یافته با مطالعات قبلی مانند تونی تی و همکاران (۲۰۱۰)، هیتل و اسویکرت (۲۰۰۹)، یانویتزکی (۲۰۰۵)، تارتر و همکاران (۲۰۰۳)، هیتل و اسویکرت (۲۰۰۹)، کالیچمن و همکاران (۲۰۰۶)، کندرا و همکاران (۲۰۰۳) و رستمی (۲۰۰۴)، کج باف و مجاهد (۱۳۸۹) و کیامرثی و ابوالقاسمی (۱۳۹۰) که بر ارتباط مثبت میزان هیجان خواهی و ابعاد آن با اعتیاد تاکید کرده بودند، متناقض است.

در تبیین این یافته باید گفت که گرچه انتظار میرفت نتایج این پژوهش نیز مانند مطالعات قبلی نشان از ارتباط همسو هیجان خواهی با گرایش به مصرف مواد باشد اما این پژوهش نتایجی کاملاً متناقض با یافته‌های پژوهشگران قبلی در این زمینه داشت. این پژوهش نشان داد که بالا بودن سطوح هیجان خواهی با اعتیاد رابطه منفی دارد. در این زمینه با استناد به نظر زاگرم (۱۹۷۹) که بیان داشت: بالا و پایین بودن هیجان‌خواهی

¹ Smith

به خودی خود نابهنجار نیست و بدون تردید، اگر نگوییم همه، باید گفت بسیاری از کسانی که در هیجان‌خواهی نمره‌های زیاد یا کم می‌گیرند، هیچگاه دچار یک اختلال بالینی نمی‌شوند. بر این اساس پیش‌بینی گرفتار شدن افراد دارای سطح هیجان بالا (هیجان خواه) در آینده به یک اختلال (اعتیاد) یک پیش‌بینی کاملاً منطقی نخواهد بود، چنانچه یافته این پژوهش بیان می‌دارد. همچنین پژوهش حاضر نشان از آن داشت که احساس مسئولیت با مقدار ۰/۱۱ درصد و همچنین حضور خداوند و ماجراجویی در کل با ۰/۱۶ درصد می‌توانند گرایش به اعتیاد را تبیین کنند. این یافته به اهمیت نقش تجارب معنوی بر گرایش به مصرف مواد تاکید می‌کند. در واقع می‌توان انتظار داشت که با افزایش تجارب معنوی، شاهد کاهش گرایش به اعتیاد باشیم.

نتایج این پژوهش به دلیل ماهیت جامعه، قابل تعمیم به قشرهای دیگر نیست. همچنین این مطالعه از نوع گذشته نگر بوده است و با همه فوایدی که بر آن مترتب است، محدودیت‌های خود را نیز دارد. مهم‌ترین محدودیت این تحقیق، در دسترس بودن نمونه آن است. در هر حال نتایج تحقیق حاضر در عرصه‌های مختلفی می‌تواند کاربرد داشته باشد. پیشنهاد می‌شود کارشناسان بهداشت به ویژه کارشناسانی که با مشکل اعتیاد سر و کار دارند، بر نقش معنویت نیز توجه داشته باشند. همچنین گرچه این پژوهش بر عدم ارتباط معنادار بین هیجان خواهی و گرایش به اعتیاد تاکید دارد؛ اما باید اذعان داشت که اگر هیجان خواهی نوجوانان و جوانان در مسیر و به نحو درست ارضا و برآورده نشود، می‌تواند زمینه ساز انحراف گردد؛ بنابراین دست اندرکاران و مسئولان باید به این زمینه توجه داشته باشند.

منابع

- اصغری، فرهاد. کردمیرزا، عزت الله و احمدی، لیلا. (۱۳۹۲). رابطه نگرش مذهبی، منبع کنترل و گرایش به سوء مصرف مواد در دانشجویان. *فصلنامه اعتیادپژوهی* ۷(۲۴)، ۱۰۳-۱۱۲.

تقوی، محمد رضا، و امیری، حمید. (۱۳۸۹). بررسی خصوصیات تجارب معنوی

روزانه (DSSES). دو فصلنامه تربیت اسلامی، (۱۰) ۵. ۱۶۷-۱۵۱.

خداپناهی، محمد کریم. (۱۳۷۴). بررسی نقش تهیج طلبی در تحکیم روابط زناشویی.

رساله دکتری منتشر نشده، دانشگاه تربیت مدرس.

خدایاری فرد، محمد. شهابی، روح الله. و اکبری زردخانه، سعید. (۱۳۸۸). دینداری،

خودکنترلی و گرایش به مصرف مواد در دانشجویان. فصلنامه رفاه اجتماعی. ۱۰.

(۳۴)، ۱۱۵-۱۳۰.

دهکردیان، پریسا. (۱۳۸۰). ساخت و هنجاریابی آزمون تشخیص افراد در معرض اعتیاد

در بین دانشجویان دانشگاه‌های دولتی تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد منتشر

نشده، دانشگاه علامه طباطبایی.

رضازاده یزدی، محمدرضا. (۱۳۷۰). بررسی رابطه میان تحریک طلبی و انگیزه‌های روانی

در دانشجویان دانشگاه‌های تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده، دانشگاه

تربیت مدرس.

ریو، جان مارشال. (۲۰۰۱). انگیزش و هیجان. ترجمه یحیی سید محمدی. (۱۳۸۲)،

تهران: ویرایش.

زرگر، یدالله. نجاریان، بهمن و نعمانی، عبدالزهرا. (۱۳۸۷). بررسی رابطه ویژگی‌های

شخصیتی (هیجان خواهی، ابراز وجود سرسختی روان شناختی) نگرش مذهبی و

رضایت زناشویی با آمادگی به اعتیاد به مواد مخدر در کارکنان یک شرکت صنعتی در

اهواز، مجله علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۳(۱۴)،

۳۷-۴۵.

شمس اسفندآباد، حسن. و نژاد نادری، سمیرا. (۱۳۸۸). بررسی مقایسه ای کیفیت زندگی

و نگرش های مذهبی در افراد معتاد/غیرمعتاد شهر کرمان. مجله مطالعات

روانشناختی. ۵ (۱)، ۱۵۲-۱۳۹.

شولتز، دوان. و شولتز، سیدنی ال. (۲۰۰۵). نظریه‌های شخصیت. ترجمه یحیی سید

محمدی. (۱۳۸۶)، تهران: ویرایش.

طارمیان، فرهاد. بوالهروی، جعفر. و پیروی، حمید. (۱۳۸۹). شیوع شناسی مصرف مواد

در دانشجویان دانشگاه های علوم پزشکی شهر تهران در سال تحصیلی

- ۱۳۸۸-۱۳۸۹. پژوهش مصوب ستاد مبارزه با مواد مخدر.
 کیامرثی، آذر. ابوالقاسمی، عباس. (۱۳۹۰). ارتباط خودکارآمدی، هیجان خواهی و
 راهبردهای مقابله بااسترس بااستعداد سوء مصرف مواد در دانشجویان، *فصلنامه
 اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد*، ۵(۲۰)، ۷-۲۴.
 محوی شیرازی، مجید. (۱۳۸۱). بررسی عملی بودن، اعتبار، روائی و هنجاریابی مقیاس
 هیجان خواهی زاگرممن (با تغییرات بسته به فرهنگ). تهران، چکیده مقاله‌های
 اولین کنگره سراسری روان شناسی ایران، دانشگاه تربیت معلم.
 مهرابی، حسینعلی. کج باف، محمد باقر، مجاهد، عزیزالله. (۱۳۸۹). پیش بینی رفتارهای
 پرخطر براساس هیجان خواهی و عوامل جمعیت شناختی در دانشجویان
 دانشگاه اصفهان، *مجله مطالعات روانشناختی دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی
 دانشگاه الزهراء(س)*، ۶(۲).

- Alegría, A. A., Hasin, D. S., Nunes, E. V., Liu, S. M., Davies, C., Grant, B. F.,
 Blanco, C. (2010). Comorbidity of generalized anxiety disorder and
 substance use disorders: results from the National Epidemiologic
 Survey on Alcohol and Related Conditions. *Journal of Clinical
 Psychiatry*, 71(9), 1187-95.
- Brown, T. Parks, GS. Zimmerman, RS. & Phillips, CM. (2001). The role of
 religion in predicting adolescent alcohol use and problem drinking.
Journal of Studies on Alcohol. 62. 695- 705.
- Canning, U. Millward, L. Raj, T. & Warm, D. (2004). Drug use prevention
 among young people: A review of reviews. London: Health
 Development Agency.
- Chandra, PS. Krishna, VA. & Ramakrishna, H. (2003). High-risk sexual
 behavior & sensation seeking among Heavy alcohol users. *Indian
 Journal Medicine Reserch*. 117(23), 88-92.
- Cheung, C.-k., & Yeung, J. W.-k. (2011). Meta-analysis of relationships
 between religiosity and constructive and destructive behaviors among
 adolescents. *Children and Youth Services Review*, 33(2), 376-385.
- Cohn, A. M, Epstein, E, E, McCrady, B. S, Jensen, N, Hunter-Reel, D, Green,
 K.E., Drapkin, M. L. (2011). Pretreatment clinical and risk correlates
 of substance use disorder patients with primary depression. *Journal
 Student Alcohol Drugs*, 72(1), 151-157.
- Dunne, C. & Somerset, M. (2004). *Health promotion in university: What do
 students want? Health Education*. 104, 360- 370.

- Ellison, C. G. & Fan, D. (2008). Daily Spiritual Experiences and Psychological Well-Being among US Adults. *Social Indicators Research*. 88 (2), 247-271.
- Engel, G. L. (1977). *The need for a new medical: A challenge for biomedicine, science*, 196: 35-129.
- Engle, G. L. (1980). The clinical application of the biopsychosocial model. *American Journal of psychiatry*, 137: 44-535.
- Ersche, K. D., Turton, A. J., Pradhan, S. & Bullmore, E. T. (2010). Drug addiction end phenotypes: Impulsive versus sensation seeking personality trait. *Biol Psychiatry*. 68(8): 770-773.
- Feij, J. A., & Taris, T. W. (2005). Beyond the genetic basis of sensation seeking: The influences of birth order. *Family Size and Parenting Styles*, 36 (2), 123-132.
- Fong, TC, Tsui, EY, Au-Yeunq, FS. & Law, SK. (2009). Validation of the Chinese version of Underwood's Daily Spiritual Experience Scale-transcending cultural boundaries? *International journal of behavior medicine*. 16 (2).91-97.
- Hill, J. (2000). A rationale for the integration of spirituality into community psychology. *Journal of Community Psychology*. 28 (2), 139-149.
- Hittner, JB. & Swickert, R. (2009). Sensation seeking and alcohol use: A met analytic Review. *Addictive Behaviors*. 31 (8), 1383-1401.
- Kalichman, SC, Heckman, T. & Kelly, JA. (2006). Sensation Seeking as an explanation for the association between Substance use and HIV-related risky sexual behavior. *Behavioral science*. 28,364-373.
- Kézdy, A.; Martos, T.; Boland, V. & Horváth, K. (2010). Religious doubts and mental health in adolescence and young adulthood: The association with religious attitudes. *Journal of Adolescence*; 11, 1-9.
- Larimer, M, Kilmer, J. & Lee, C. (2005). College Student Drug Prevention: A Review of Individually-Oriented Prevention Strategies. *Journal of drug issue*. 35, 431-456.
- Leigh, T, Bowen, S & Marlatt, A. (2005). Spirituality, mindfulness and subst abuse. *Addictive Behaviors*, 30, 1335-1341.
- MacGregor, C. A. (2008). *Religious socialization and children's prayer as cultural object: Boundary work in children's 19th century Sunday school books*. *Poetics*; 36, 435-449.
- Melchior, M, Chastang, J. & Guldberg, P. (2007). High prevalence rates of tobacco, alcohol and drug use in adolescents and young adults in France: results from the GAZEL Youth study. *Addictive Behavior*. 33, 122-133.
- Merrill, RM, Folsom, JA. & Christopher son, SS. (2005). The Influence of family religiosity on adolescent substance use according To religious preference. *Social Behavior and Personality*. 33(8), 821-836.
- Miller, L, Davies, M. & Greenwald, NW. (2000). Relationship Between family

- religiosity and substance use and abuse among Adolescents in the national co morbidity survey. *Journal of the American academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 39, 1190-1197.
- Ogden, J. (2004). *Health psychology a text book*, England.
- Reed, E, Amaro, H, Matsumoto, A, & Kaysen, D, (2009). The relation between interpersonal violence and substance use among a sample of university students: Examination of the role of victim and perpetrator substance use, *Addictive Behaviors*, Vol. 34, (3); pg. 316.
- Rostami, D. (2004). The investigate of comparative of sensation-seeking in addicts and normal group. *Journal of Drug Abuse and Addictive Behavior*. 2(6), 23-35.
- Sargolzaei, M. Balali, M. & Azad, R. (2003). Study on Rampancy of Ill-consumption of Narcotics and Its Relation with Individual and Family Status of University in the Field of Medicine of University of Mashhad, *Social Welfare Quarterly Periodical*. 9, 283-94.
- Smith, C. (2003). Theorizing religious effects among American Adolescents. *Journal for the scientific study of religion*. 42, 17-30.
- Stansfield, K. H., & Kirstein, C. L. (2007). Chronic cocaine or ethanol exposure during adolescence alters novelty-related behaviors in adulthood. *Pharmacology Biochemistry and Behavior*, 86 (4), 637-642.
- Tarter, R. E. Kirisci, L. Mezzich, A. Cornelius, JR. Pajer, K. Vanyukov, M. Gardner, W. Blackson, T. & Clark, D. (2003). Neurobehavioral disinhibition in childhood predicts early age at onset of substance use disorder. *American Psychiatric Association*. 160, 1078-1085.
- Tonetti, L., Adan, A., Caci, H., De Pascalis, V., Fabbri, M. Natale, V. (2010). Morningness-eveningness preference and sensation seeking. *European Psychiatry*, 25 (2), 111-115.
- Turiano, N. A., Shawn, D., Whiteman, S. E., Hampson, B. W, Roberts & Daniel K. (2012). Personality and substance use in midlife: Conscientiousness as a moderator and the effects of trait change, *Journal of Research in Personality*, 46, 295-305.
- Underwood, L. & Teresi. J. (2002). The Daily Spiritual Experience Scale: Development, theoretical description, reliability, exploratory factor analysis, and preliminary construct validity using health related data. *Annals of Behavioral Medicine*. 24 (1), 22-33.
- Underwood, L. (1999). A working model of health: Spirituality and religiousness as resources: Applications to persons with disability. *Journal of Religion, Disability & Health*. 3 (3), 51-71.
- Williams, A. (2010). Spiritual therapeutic landscapes and healing: A case study of St. Anne de Beaupre, Quebec, Canada. *Social Science & Medicine*; 70, 1633-160.

- Wills, TA, Year, MA. & Sandy, J. (2003). Buffering effects of Religiosity for adolescent substance use. *Psychology of Addictive Behaviors*. 17(1), 24-31.
- World Health Organization (WHO). (1998). *Executive Board Meeting Document 101*, Geneva.
- Yanovizky, I. (2005). Sensation seeking and adolescent drug use: The Mediation role of association with deviant peers and pro-drug discussions. *Health Communication*. 17 (1), 67-89.
- Zuckerman, M. & Kuhlman, DM. (2000) Personality and Risk-Taking: common biosocial factors. *Journal of personality*. 68(6), 999-1029.
- Zuckerman, M. (1979). *Sensation seeking: beyond the optimal level of arousal*. New York: L. Erlbaum Associates.

